

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 16 (1427) 17 КРАСАВІКА 2019 г.

З Вялікім Днём, шаноўныя беларусы!

ЗНАК БЯДЫ

13 красавіка ў Курапатах знеслі ўсе металічныя крыжы, што стаялі ўздоўж Менскай кальцавой дарогі. На месцы крыжоў высадзілі дрэвы.

Зварот арцыбіскупа

Тадэвуша

Кандрусеўіча ў
сувязі з новым
зносам крыжоў у
Курапатах:

- Не мінула і дзесяці
дзён пасля таго, як ва ўрочы-
шчы Курапаты, якое з'яўля-
еца гісторыка-культурнай
каштоўнасцю Рэспублікі Бе-

ларусь, было знесена 70
крыжоў, як сёння зноў пра-
цэс зносу галоўнага знака
хрысціянства працягваецца.
Голос Касцёла і Праваслаў-
най Царквы, іншых хрысці-
янскіх веравызнанняў, а
таксама шматлікіх прадстаў-
нікоў грамадства становіцца
голосам таго, хто кліча ў пу-
стыні. Знос крыжоў - гэта
вялікая рана на сэрцы веру-
ючага чалавека. І гэта робіц-
ца падчас Вялікага Посту,
калі хрысціяне разважаюць
пра збаўчую муку Езуса
Хрыста, прынятую Ім на
дрэве Крыжа. Гэтае свята-
тацтва адбываецца напярэ-

дадні Пальмовай нядзелі,
якую заўтра адзначаюць ве-
рнікі Каталіцкага Касцёла. У
гэты дзень Евангелле ўзгад-
вае ўрачысты ўезд Езуса ў
Ерусалім, калі людзі Яго
віталі воклічамі "Гасанна
Сыну Давіда. Дабраслаўлён-
ны той, хто прыходзіць у імя
Пана", а чытанне Муکі Хры-
ста распавядае пра цярпенні,
укрыжаванне і смерць
Езуса на Крыже. Мы раду-
емся атрыманай свободзе
веравызнання, аднак яна
пазначана крыжом і духоў-
нымі цярпеннямі, абы чым
нагадвае гісторыя Курапатаў,
дзе сёння зносяцца кры-
жы, усталяваныя на месцы
пахавання шматлікіх нявіна
забітых. Ніхто не ставіць пад
пытанне таго, што тэрыто-
рия Курапатаў павінна
быць добраўпарадкавана.
Але пры гэтым неабхідна
ўлічваць меркаванне гра-
мадства і асабліва вернікаў,

Арцыбіскуп
Тадэвуш Кандрусеўіч,
Мітрапаліт Менска-
Магілёўскі, Старыння
Канферэнцыі Каталіцкіх
Біскупаў у Беларусі
Менск,
13 красавіка 2019 г.
catholic.by.

ISSN 2073-7033

Крыж на магіле паўстанцаў 1863 года

Гарадзенская, лідская
і бярозаўская актыўісты
усталявалі крыж паўстан-
цам Кастуся Каліноўскага на
кургане на Лідчыне 14
красавіка.

Крыж у вышыню
сягае 5,5 метраў, паведаміў
Свабодзе гарадзенскі акты-
віст Вадзім Саранчукоў.

- У гэты ўікенд у Га-
родні шмат цудоўных імпрэ-
заў: і фрымаркеты, і презен-
тацыі, і канцэрты, і дыскусіі
пра рэфармаванне закана-
даўства аб партыях. Ці думалі
пра такую магчымасць
хлопцы, якіх 150 гадоў таму
пахавалі вось у гэтым курга-
не на Лідчыне? Думаю, што
не, - адзначыў у сваім допісе
на Файсбуку Саранчукоў.

Ён кажа, што калі
усталяўвалі крыж, праста фі-
зічна адчувалася ўдзяч-
насць паўстанцаў за тое,
што не забылі іхнюю ахвяру.

- Так, мы памятаем!
І Касцюшку, і Каліноўскага,
і случакоў, і Курапаты.

Па факту нічога экст-
раардынрага не адбыло-
ся. На месцы старога, даўно

збуцвелага крыжа пастаў-
лены новы. Лідская ўлады
пра замену крыжа былі па-
ппярэджаны.

СТВАРАЕМ БЕЛАРУСКУЮ МНЕМОНІКУ

У расійскай мове маецца шэраг мнеманічных прыёмаў запамінання асобнай інфармацыі. Напрыклад, каб запомніць парадак колераў спектру святла (у расійскім варыянце: *красный, оранжевый, жёлтый, зелёный, голубой, синий, фиолетовый*), скарыстоўваючы лёгказапамінальны сказ: *"Каждый охотник желает знать, где сидит фазан."*

Некалькі год таму "Наша ніва" правяла конкурс мнемонікі на нашай мове. Патрабавалася стварыць сказ для запамінання парадку беларускіх называў колераў спектру: *чырвоны, аранжавы, памаранчавы, зялёны, блакітны, сіні, фіялетавы*. Другое слова сказу ў павінна было мець два варыянты - з пачаткам на *a* (аранжавы) і з пачаткам на *n* (памаранчавы). Сядрод пераможцаў аптынуліся двое маіх студэнтаў (на жаль, з-за даўніці падзеі прозівішчы мая памяць не захавала, але іх можна знайсці ў газете) з такімі сказамі:

філософскім - *"Чалавек
абірае (прымае) жыццё, загадзя
бачачы свой фінал";*
і лірычным - *"Чароўныя ары
(песні) жаваронка замінаюць ба-
дзёраму складанню формул".*

Магчыма, нехта прапануе яшчэ лепшы варыант? Можна даслаць у газету ці на *e-mail: bulavacki@gmail.com*.

А я маю намер абвесціць яшчэ адзін конкурс.

Ёсць у матэматыцы такі цікавы лік *П (pi)*, які звязвае крывое з прымым. Калі трэба вызначыць даўжыню акружыны ці іншай кривой лініі, без гэтага ліку не абыцца. Лік ірацыянальны, гзн. мае выгляд бесконечнага дзесятковага дробу: 3,14159265358... У школе выкарystоўваючы часцей першыя тры лічбы (3,14), а ў самых дакладных разліках (напрыклад, у касманаўтыцы) скарыстоўваючы 12 лічбаў.

Назву ліку дала першая літара імя *Піфагор*, які шмат часу патраціў на яго даследаванне, спрабуючы выразіць яго звычайнім дробам з цэльмі лічнікам і назоўнікам. Але ў выніку не знайшоўшы такога дробу, абазавў лік "неразумным" (ирацыянальным). Так і сталі называць лікі, якія не выражаюцца звычайнімі дробамі з цэльмі лічнікам і назоўнікам.

Зараз вядома 2 трывлённы лічбай ліку *П*, гэтыя веды чалавеку ніякі карысці не нисуць, бо столькі лічбаў ён ніколі скарыстоўваць не будзе. Проста на вылічэнні новых лічбаў значамітага ліку стваральнікі кампьютараў спаборнічаюць у іх магутнасці.

А мы паспаборнічаем хача ў запамінанні дванаццаці лічбаў. У расійскай мове для гэтага маецца мнеманічны вершык:

"Это я знаю и помню прекрасно,

"Но многие цифры мне лишили, напрасны."

У гэтых лёгказапамінальных двух радках слова падабраны так, што колькасць літараў слова адпавядае пэўнай лічбе ліку: *это (3) я (1) знаю (4) і г.д.*

Я падару пляшку каньяку і зборнік сваіх перакладаў з У. Высоцкага таму, хто найлепшым чынам зробіць нешта адпаведнае ў беларускай мове.

Куды дасылаць? - Адрас вышэй.

Mихась Булавацкі.

Місія даследчыка, папулярызатара кніжных скарбаў і выкладчыка

На XV Міжнародных кнігазнаўчых чытаннях у Нацыянальнай бібліятэцы ў цэнтры ўагі быў Навукова-даследчы аддзел кнігазнаўства, які адзначыў 40-годдзе з дня заснавання.

Мы пагутарылі з загадчыкам аддзела, кандыдатам гісторычных навук, дацентам Анатолем Мікалаевічам Сцебуракам.

- Як Вы адчуваеце ў Вашай дзейнасці пераемнасць традыцый такіх асобаў, як кнігазнавец, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь Таццяна Іванаўна Рошчына, бібліёграф Галіна Уладзіміраўна Кірэева, якія рабілі разнастайныя віртуальныя праекты. Зараз мы шукаем беларускіу за мяжой і ў адлічбаваным варыянце вяртаем яе.

Пераемнасць існуе, бо наша сфера, з аднаго боку патрабуе інавацый, а з другога боку, яна - традыцыяналісцкая, бо кнігазнаўства грунтуецца на дэталёвым і шматгадовым вывучэнні старадрукаў, прыватных бібліятэк, эксплірысаў.

Я прыйшоў працуваць у аддзел у 2005 годзе пасля ўніверсітата. Пяць гадоў маёй кар'еры пасля гісторычнага факультета БДУ былі прысвячаны Нацыянальнай бібліятэцы. У той час аддзел называўся Аддзелам рукапісаў рэдкай кнігі і старадрукаў. Я працуваў побач з Таццянай Іванаўной Рошчынай. Яна змагла перадаць шмат ведаў і захапленне кнігай, любоў да старадрукаванай кнігі. Мы так ўзгадваем Таццяну Іванаўну за тое, што яна яшчэ ў 1990-ых гады змагла запачаткаў выданне зборніка "Здабыткі" і матэрыялаў кнігазнаўчых чытанняў. Гэтыя ініцыятывы пачыналіся пры ёй. Калі я быў студэнтам, гісторычны факультэт БДУ знаходзіўся на супраць будынка старой бібліятэки, і мы туды хадзілі пры першай магчымасці. Дарэчы, Таццяна Іванаўна выкладала ў Беларускім калегіуме, і мне даводзілася яе бачыць і чуць, што пазней паўплывала на мой выбар кірунку даследаванняў і месца працы.

- Раскажыце, калі ласка, па якіх кірунках кнігазнаўства сёня працуе аддзел?

- Навукова-даследчы аддзел кнігазнаўства - комплексны па сваёй сутнасці. Тут ёсць сваё вялікае калекцыі кнігаховіща. Мы захоўваем каштоўныя калекцыі, звяраем і апісваем іх, частка людзей займа-

ся падыходжаннем ўсей калекцыі. У нас ёсць сотні кніг па напалеоністыцы з бібліятэкі Івана Хрысанфавіча Каладзея з Барысава. У дарэвалюцыйныя часы ён быў адданым аматарам вайны 1812 года і сабраў буйнейшую тэматычную бібліятэку ва ўсіх Расійскай імперыі. А рукапісы паходзяць з французскіх і бельгійскіх прыватных калекцый.

еца падрыхтоўкай экспазіцыі у Музеі кнігі. Нашы паспяховыя праекты, як гэта было ў юбілей Францішка Скарыны, выйшлі за межы музея. Папулярызация кніжнай спадчыны спалучаецца з дэйнасцю Нацыянальнай бібліятэцы. Факсімільныя выданні - адзін з перспектывных накірункаў, таму што найбольш рарытэтныя асобнікі беларускіх кніг, на жаль, знаходзяцца за межамі Беларусі. Праз факсімільнае ўзнаўленне мы змоглі іх вярнуць на Радзіму і зрабіць дасяжнымі для ўсіх. Таксама бібліятэка рабіць разнастайныя віртуальныя праекты. Зараз мы шукаем беларускіу за мяжой і ў адлічбаваным варыянце вяртаем яе.

Трэба адзначыць, што Нацыянальная бібліятэка шукае і купляе рэдкія выданні. Напрыклад, зараз нам прапаноўваюць набыць *Kittab* - кніжны помнік беларускіх татараў, які паходзіць з вёскі Татарка Асіповіцкага раёна Магілёўскай вобласці. Мы спрабуем сабраць тое, што засталося ў калекцыі янераў. Мы супрацоўнічаем з тым, кім вядомым збиральнікам паштовак, як Уладзімір Ліхадзедаў.

У яго ёсць таксама цікавая калекцыя кніг пра Беларусь, розных заходненеўрапейскіх выданняў, шмат архіўных дакументаў. Спадар Уладзімір частку свайго фонда перадаў нам назаўсёды, а ёсць часова перададзеная частка - дэпазіт. Калі ёсць жаданне, чытачы могуць зараз пагартаць граматы XVI-XVII стагоддзя, выдадзенія ў Палацку, метрычныя кнігі з Вілейскага павета, Гродзенскія губернскія ведамасці 1840-ых гадоў і іншыя. Спадзяюся, што праект будзе развівацца.

- Анатоль Мікалаевіч, сферай Вашых інтарэсаў з'яўляюцца Напалеонаўскія вайны. Вы адшукалі ўнікальныя французскія рукапісы 1812 года.

- Мае навуковыя інтарэсы супадаюць з задачай вывучэння фондаў бібліятэкі. Апошнія 10 гадоў я прысвячаю свае публікацыі тэмнічай гісторыі з'яўлення ў нас дакументаў па напалеонаўскіх войнах: гэта комплекс мемуараў, нататкаў, успамінаў. Гэта вельмі якасны і інфарматыўныя гісторычныя кнігі, якія вядомыя беларускіх даследчыкаў, бо вайна 1812 года - адна з самых цікавых старонак нашай гісторыі XIX стагоддзя.

Мяне захапіў змест дакументаў і паходжанне ўсей калекцыі. У нас ёсць сотні кніг па напалеоністыцы з бібліятэкі Івана Хрысанфавіча Каладзея з Барысава. У дарэвалюцыйныя часы ён быў адданым аматарам вайны 1812 года і сабраў буйнейшую тэматычную бібліятэку ва ўсіх Расійскай імперыі. А рукапісы паходзяць з французскіх і бельгійскіх прыватных калекцый.

Падчас стажыровак мне давялося папрацаваць у Нацыянальным архіве Францыі ў Парыжы і ў Дыпламатычным архіве, дзе знаходзяцца дакументы, звязаныя з працамі гэтих дакументаў на аукцыёнах у 1920-30-ых гады, пошукамі страчаных бібліятэк пасля завяршэння Другой сусветнай вайны быўлімі гаспадарамі. Працууючы з фондамі, я змог упэўніцца, што сляды некаторых з гэтых збораў вядуць у Менск, і частка іх знаходзіцца ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі.

- Ваша кніга "Лісты да Жазэфіны: ваенныя шляхі французскага афіцэра 1805-1812 года" прыцягнула ўвагу спецыялістаў і выклікала зацікаўленасць чытачоў.

- Яна выйшла зусім нядайна, у 2018 годзе, як вынік даследавання карэспандэнцыі французскага афіцэра Шарля-Піліпа Фіта дэ Сусі, удзельніка шматлікіх ваенных кампаній Напалеона. Ён быў прадстаўніком вядомага дваранскага роду.

Шарль-Піліп пісаў лісты жонцы Жазэфіне, якая жыла ў прадмесці Парыжа, з розных ваенных кампаній. За гады службы ён наведаў тэрыторыю Аўстрыі, Пруссіі, Іспаніі, Партугаліі, Германіі, Польшчы, Літвы і Расіі. Адрасы, занатаваныя на палях, дазволілі аднавіць прыгоды афіцэра.

Лісты знаходзіліся ў сям'і, а потым былі прададзены на аукцыёне. У 1940 годзе яны былі канфіскаваны і праз Германію трапілі ў БССР. Мяне як гісторыка захапілі гэтыя допісы. Высвяглілася, што і ў Францыі ёсць фрагмент гэтага сямейнага архіва. Так я пазнаёміўся з будучым саўтаратам майстрам афіцэра, які пракацаваў ў Барысаве. У 1940 годзе яны былі канфіскаваны і праз Германію трапілі ў БССР. Мяне як гісторыка захапілі гэтыя допісы. Высвяглілася, што і ў Францыі ёсць фрагмент гэтага сямейнага архіва. Так я пазнаёміўся з будучым саўтаратам майстрам афіцэра, які пракацаваў ў Барысаве. У 1940 годзе яны былі канфіскаваны і праз Германію трапілі ў БССР. Мяне як гісторыка захапілі гэтыя допісы. Высвяглілася, што і ў Францыі ёсць фрагмент гэтага сямейнага архіва. Так я пазнаёміўся з будучым саўтаратам майстрам афіцэра, які пракацаваў ў Барысаве. У 1940 годзе яны былі канфіскаваны і праз Германію трапілі ў БССР. Мяне як гісторыка захапілі гэтыя допісы. Высвяглілася, што і ў Францыі ёсць фрагмент гэтага сямейнага архіва. Так я пазнаёміўся з будучым саўтаратам майстрам афіцэра, які пракацаваў ў Барысаве. У 1940 годзе яны былі канфіскаваны і праз Германію трапілі ў БССР. Мяне як гісторыка захапілі гэтыя допісы. Высвяглілася, што і ў Францыі ёсць фрагмент гэтага сямейнага архіва. Так я пазнаёміўся з будучым саўтаратам майстрам афіцэра, які пракацаваў ў Барысаве. У 1940 годзе яны былі канфіскаваны і праз Германію трапілі ў БССР. Мяне як гісторыка захапілі гэтыя допісы. Высвяглілася, што і ў Францыі ёсць фрагмент гэтага сямейнага архіва. Так я пазнаёміўся з будучым саўтаратам майстрам афіцэра, які пракацаваў ў Барысаве. У 1940 годзе яны былі канфіскаваны і праз Германію трапілі ў БССР. Мяне як гісторыка захапілі гэтыя допісы. Высвяглілася, што і ў Францыі ёсць фрагмент гэтага сямейнага архіва. Так я пазнаёміўся з будучым саўтаратам майстрам афіцэра, які пракацаваў ў Барысаве. У 1940 годзе яны былі канфіскаваны і праз Германію трапілі ў БССР. Мяне як гісторыка захапілі гэтыя допісы. Высвяглілася, што і ў Францыі ёсць фрагмент гэтага сямейнага архіва. Так я пазнаёміўся з будучым саўтаратам майстрам афіцэра, які пракацаваў ў Барысаве. У 1940 годзе яны былі канфіскаваны і праз Германію трапілі ў БССР. Мяне як гісторыка захапілі гэтыя допісы. Высвяглілася, што і ў Францыі ёсць фрагмент гэтага сямейнага архіва. Так я пазнаёміўся з будучым саўтаратам майстрам афіцэра, які пракацаваў ў Барысаве. У 1940 годзе яны былі канфіскаваны і праз Германію трапілі ў БССР. Мяне як гісторыка захапілі гэтыя допісы. Высвяглілася, што і ў Францыі ёсць фрагмент гэтага сямейнага архіва. Так я пазнаёміўся з будучым саўтаратам майстрам афіцэра, які пракацаваў ў Барысаве. У 1940 годзе яны былі канфіскаваны і праз Германію трапілі ў БССР. Мяне як гісторы

Шляхі да кнігі прафесара Кыштафа Міганя

У XV Міжнародных кніга-знаўчых чытаннях сярод сусветнавядомых аўтарытэтных экспертаў узяў удзел прафесар Уроцлаўскага ўніверсітэта, доктар габілітаваны Кыштаф Мігань. Імя вядомага польскага навукоўца ўпісаны ў гісторыю кнігазнаўства XX стагоддзя, дзякуючы яго кнігам "Навука пра кнігу сярод іншых грамадскіх навук", "З гісторыі навукі пра кнігу", "Навука пра кнігу. Найы проблематыкі".

Многія беларускія бібліёграфы былі рады сустречы з класікам і мэтрам сучаснага кнігазнаўства. Дзякуючы прафесару Кыштафу Міганю, кнігазнаўчыя даследванні развіваліся ў сучаснай Польшчы. Ён стаў заснавальнікам польскай кнігазнаўчай школы, быў рэкторам аднаго з раздзелаў Польскай ўніверсітэтскай публічнай бібліятэцы загадчыка Аддзела тэорыі і гісторыі кнігі Інстытута навуковай інфармацыі і бібліятэканалёвства Уроцлаўскага ўніверсітэта.

Навуковец не аднойчы выступаў з дакладамі на паседжаннях Міжнароднай федэрэцыі бібліятэчных асацыяцый у Празе, Братыславе, Будапешце, Берліне. Професар Кыштаф Мігань - сяббар Міжнароднага бібліялагічнага таварыства ("Association Internationale de Bibliologie"), а таксама - вядомы польскі арыенталіст. Ён вывучае гісторыю кнігі і чытання, польскую нацыянальную культуру, гісторыю навукі, добра ведае замежныя мовы.

- Мяне цікавяць фундаментальныя пытанні рамак і асноваў кнігазнаўчых кампетэнцый, тэорый кнігазнаўства, сродкаў перадачы дадзеных, - падзяліўся думкамі прафесар Мігань. - Мая вузкая спецыяльнасць - тэорыя і метадалогія кнігазнаўства, навука пра кнігу як універсітэцкую дысцыпліну. Я напісаў некалькі магнографій на гэтую тэму, якія былі

выдадзены ў Польшчы, Расіі і Германіі. Гэтыя тэмы былі найбольш важнымі для мяне ў працэсе XV Міжнародных чытанняў, а таксама шляхі гісторыі кнігі.

Я распавядаў пра некаторыя новыя даследванні ў гісторыі кніжнай культуры, пра тое, што можна паказаць метадамі гісторычнай геаграфіі і картаграфії.

На сесцыі я прапанаваў даклад "Шляхі і падарожжы кніг" і паказаў шляхі гісторычнай картаграфіі.

На сесцыі я прапанаваў даклад "Шляхі і падарожжы кніг" і паказаў шляхі гісторычнай картаграфіі.

Таямніцы старажытных кніг ВКЛ

Навукоўцы з Усходняй Еўропы праяўляюць вялікую цікаўнасць да выданняў, якія друкаваліся ў Вялікім Княстве Літоўскім. Сярод іх - прафесар Вармінска-Мазурскаага ўніверсітэта ў Ольштыне доктар габілітаваны Зоя Ярашэвіч-Пераслаўця. Амаль кожны год яна прыезджае ў Менск, каб падзяліцца сваімі здабыткамі з беларускімі калегамі. Сёлета яна распавядала пра спробу стварыць рэканструкцыю збору кірылічных кніг Жыровіцкага манастыра. Светлая, імклівая, поўная энергіі, пані прафесар падзялілася ведамі пра тое, якія кніжныя скарбы знаходзіліся ў бібліятэцы беларускай святыні.

Пані Зоя нарадзілася 30 лістапада 1954 года на Падляшшы. У 1979 г. яна скончыла Вышэйшую школу педагогікі ў Ольштыне ў галіне гуманітарных навук. У 1988 годзе яна абараніла кандыдацтву дысертацию па тэме кніжнай культуры старавераў у Польшчы, у 2004 годзе атрымала дакторантскую ступень, а ў 2006 г. - званне прафесара.

Зоя Ярашэвіч-Пераслаўця з'яўляецца аўтарам і рэдактаром больш за 50 публікаций па бібліялагічных пытаннях на старонках навуковых часопісаў і рэгіяльных газет. Пані прафесар таксама ўдзельнічае ў дзеянісці палітычных спадчыны рэгіёна

Вармі і Мазураў сярод моладзі.

Зоя Ярашэвіч-Пераслаўця ўдзельнічае ў Міжнародных кнігазнаўчых чытаннях з момантута ў 1998 годзе.

- Я была вельмі рада сустрэцца з беларускімі калегамі. Мы пачыналі нашу супрацу з Таццяной Іванаўнай Рошчынай. На Першых кнігазнаўчых чытаннях (Менск, 15 верасня 1998 г.) праучыаў мой даклад: "Документальная роль кірылічных кніг, выдадзеных у Вялікім Княстве Літоўскім XVI-XVIII стст.". На адной з канферэнцый я казала пра даследванні Радзівілаўскай бібліятэкі ў Польшчы.

Пра кірылічныя старадрукі

з Вялікага Княства Літоўскага я звычайна распавядаю студэнтам Вармінска-Мазурскаага ўніверсітэта на занятках па гісторіі кнігі. Знаёміла з імі студэнтаў Варшаўскага ўніверсітэта, калі выступала як прафесар-лектар (profesor wizytujoncy) у 2012 г. Як мне паведаміў Валеры Булгакаў, у гэтым годзе будзе выдадзена мая кніга ў перакладзе на беларускую мову: "Кірылічныя старадрукі з сядзіб Вялікага Княства Літоўскага XVI-XVIII стагоддзяў". ("Druki sugglickie z oficyn Wielkiego Ksienstwa Litewskiego w XVI-XVIII wieku, Olsztyń").

**Гутарыла Эла Дзвінская,
фота аўтара.**

Мой шлях да мовы

У кожнага свой шлях ў жыцці. Шлях да роднай мовы таксама ў кожнага свой. Мой шлях да яе быў не вельмі хуткі. Час і аbstавіны наклалі свой адбітак.

А пачыналася ўсё з пачатковых класаў Крывіцкай сярэдняй школы Мядзельскага раёна, дзе аддукацыя вялася на беларускай мове. Школа лічылася беларускай мовай. Але з перахадам у сярэднюю класы прыйшлося неяк падлакоўвацца пад патрабаванні настаўнікаў-прадметнікаў, якія ўсе як адзін выкладалі свае падметы на рускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчыліся на беларускай мове. Іх, дарэчы, можна зразумець: іх так навучалі ў тых педагогічных установах, дзе гэтыя настаўнікі вучыліся. Патрэбна пастумачыць, што яны не патрабавалі, каб вучні адказвалі толькі пісці на рускай мове. Але з перахадам у сярэднюю школу вчы

100 дубоў для Жылкі

І вось ужо ў дзеях і чынах,
У спрахах будзённых, людскіх
Я ўзрушеным сэрцам няўпінна
Шукаць харства не прыщи.

Уладзімір Жылка.

Кожная добрая справа, ма-
быць, таму і добрая, што заўсёды
мае некалькі карысных складнікаў.
Вось і тая, што адбылася нядына
ў Гарадзі, аб'ядноўвае розныя на-
кірункі - эстэтычны і гаспадарчы,
прыродалюбны і экалагічны, вы-
хаваўчы, літаратурны, краязнаў-
чы... Спытаецца, а што ж за дзея
такая? - Адна з тых трох, якія па-
даўнія народнай завядзёнцы па-

вінен зрабіць кожны чалавек, - па-
садзіць дрэва. Ды не абы-якое, а
дуб - самае даўгавечнае на нашай
землі, сімвалічна-сакральнае для
беларусаў.

Вялікая сіла грамады ў про-
стай статыстыцы: калі кожны па-
садзіць хоць адзін дубок - атры-
маеца дуброва. Так і стала на
гарадзейскім беразе нясвіжскай
Ушы, непадалёк ад цукровага кам-
біната. Дзейная нямала гадоў
шматфункциянальная зона адпа-
чынку "Ціхая затока" займела яш-
чэ адну мясцінку, дзе жыхары па-
сёлка цукравараў, вакольных вёсак
і прыезджыя змогуць у затульнай
цішыні бавіць вольны час, люба-
вацца роднымі далягідамі.

Ініцыятарам і каардына-
тарам вялікай падрыхтоўчай рабо-
ты выступіў Леанід Качановіч - гіс-
торык, краязнавец, майстар па-
добраўпарадкаванні Гарадзей-
скай філіі ЖКГ, памочнік дэпутата
Палаты прадстаўнікоў Нацыяналь-
нага сходу Алены Анісім. Спадар
Леанід удзячны кіраўніцтву і ра-

бочым цукровага камбіната за ра-
зуменне і неаднаразовую дапа-
могу. Горача падтрымаў-ухвалі^ў ідэю, актыўна далучыўся да рас-
працоўкі эстэтычнай часткі про-
екта журналіст, эколаг, заснавальнік і аўтар шматгадовай каляндар-
най серыі "Малінічай Бацькаўш-
чыны" Валер Дранчук, выкануј-
нават мастацкі план-накід агляднай

плошоўкі з берага ракі. Ад сяброў ТБМ прагучала прапанова ўша-
наваць дубровай імя Уладзіміра
Жылкі. 14 ранніх гадоў паэта на-
лежаць Нясвіжчыне, маляўнічай
вёсачцы Макашы, што ад Гарадзея
за некалькі кілометраў па цячэнні
Ушы. 14 гадоў - гэта амаль палова
жыцця нястомнага шукальніка
красы і пекнатаў, бо зямнія яго
дарогі выміраюцца няпоўнымі 33-
ма гадамі.

У прызначаны дзень акцыя
"100 дубоў для Жылкі" сабрала
больш за паўсотню ўдзельнікаў.
Прышлі-прыехалі, хто з рыдлёў-
кай, хто з вядром, адзінацца-
класнікі СШ № 2 г.п. Гарадзяя са
свайм класным кіраўніком, вучні
спецшколы-інтэрната з настаў-
нікам, сябры Гарадзейскай і Кар-
цівіцкай суполак ТБМ, работнікі
ЖКГ, гарадзейскія спартсмены-
футбалісты, рабочыя камбіната,
жыхары пасёлка. Прыехала паві-
таць грамаду і далучыцца да супо-
льнай прыцы старшыня ТБМ, дэ-
путат Палаты прадстаўнікоў На-
цыянальнага сходу Алена Анісім.

- Як жа было не падтры-
мачь разумную і надзённую іні-
цыятыву, - кажа яна, - як жа не па-
радавацца стваральнай актыўна-
сці людзей на карысць свайго
краю!

У выніку культурна-екала-
гічнай, краязнавчай-літаратурнай
працоўнай акцыі пасаджана аку-
рат 100 дубоў. Кожны ўдзельнік
жадаў ім прыжыцца, каб праз год
у маладой дужасці галін, зялёных
карунках свежай лістоты сустрэць
120-годдзе паэта-земляка (27 тра-
нія - гэта дзень нараджэння Ула-
дзіміра Жылкі - дубы, хоць і познія
дрэвы, але ўжо праступяць ліс-
цем).

Сябры ТБМ заклікаюць
далучацца да акцыі "100 дубоў для
Жылкі". Беларусы! Суячыннікі!
Саджайце прыгожыя і дужыя дрэ-
вы ў гонар паэта, што спавядаў хар-
ство як магутную ўратаваль-
ную сілу.

З надзеяй на падтрымку ў
школе № 2 г. п. Гарадзяя парупіліся
ўжо закласці гадавальнік маладых
дубкоў.

Старшыня Нясвіжскай
райённай арганізацыі ТБМ
Наталля Плакса.
Фота Валерыя Дранчука.

Прэзентацыя электроннага часопіса “Нясвіжскія каеты”

25 сакавіка выйшоў першы
нумар электроннага краязнавчага
гісторычна-літаратурнага часопіса
“Нясвіжскія каеты”. Заснавальнік
часопіса Нясвіжская раённая арга-
нізацыя ГА “ТБМ імя Ф. Скарыны”.
За год да гэтага нясвіжскія
ўлады ў асобе начальніка ідэа-
лагічнага аддзела былі папярэджа-
ны пра выхад часопіса, ім было
прапанавана супрацоўніцтва.
Адказ быў: “Мы зробім самі, мы
зробім лепш”. Канешне, нічога не
зрабілі, а калі ТБМ выпусціла
часопіс самастойна, то сустрэлі^і
яго ў штыкі. Не спадабалася ёсё:
ад загалоўка да складу рэдкалегіі.
Таму, калі старшыня Нясвіжскай
арганізацыі ТБМ звярнулася з
просьбай дазволіць прэзентацыю
ў музее ці бібліятэцы, то атрымала
адмову. Адмова - узор яшчэ той
слоўнай эквілібрэстыкі. Тры разы
прачытаеш, а так і не зразумееш,
што не так.

Таму 12 красавіка прэзента-
цыя адбылася ў офісе грамадскіх
арганізацый у вузкім коле. Пры-
сутнічалі сябры рэдкалегіі, некато-

сторонак, гэта - недзе 60-100.

Былі прапановы дадаць пу-
бліцыстыку, але пакуль гэтая прапа-
нова не падтрымана. Падтры-
мана прапанова праспрабаваць
даваць хроніку Нясвіжчыны, па-
даваць сур’ёзныя падзеі, якія
маюць доўгатэрміновую перспек-
тыву (скажам - пабудавалі новую
царкву або хоць новую АЗС, але
пабудавалі на многія гады).

Былі абазначаны тэмы дру-

ры аўтары, краязнавцы, якія не
пратрапілі ў першы нумар, але
збіраюцца супрацоўніцаць з часопісам.
Прысутнічалі, у тым ліку,
старшыня ТБМ, дэпутат Палаты
прадстаўнікоў па Стадзец-Няс-
віжскай акрузе Алена Анісім і на-
меснік старшыні ТБМ Станіслаў
Суднік.

Падчас прэзентацыі былі
разгледжаны ўсе рубрыкі часопіса,
якія ўзняклі, і ўсе матэрыялы,
змешчаны ў першым нумары.
Трэба сказаць, што 80 старонак А-
4 для пачатку - у прынцыпе нар-
мальная. Далей будзе чуць менш
ці чуць больш, але фармат зада-
зены, гэта - не 20, і гэта - не 200

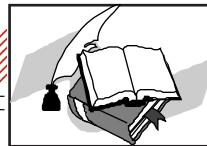
гога нумара і тэрміны падачы ма-
тэрыялаў. Парфель другога нумара
павінен быць сфармаваны да
31 траўня. Матэрыялы можна па-
сылаць на самыя розныя пошты
сябру ў рэдкалегіі, але адчынена і
спецыяльная паштовая скрыня E-
mail: kajety@list.ru.

На сёння часопіс можна
знейсіць на сайтах:

<http://nslowa.by>
<http://pawet.net>
<http://belkiosk.by>
<http://kamunikat.org>

Такім чынам першы нумар
“Нясвіжскіх каетаў” у сусветнай
павуціне. Шукайце, чытайце.

Яраслаў Грынкевіч.

У Гародні адкрылі памятную дошку пісьменніку Аляксею Карпюку

Мемарыяльная дошка беларускага пісьменніка Аляксея Карпюка з'явілася ў Гародні на вуліцы Ажэшкі. Да яе афіцыйнага адкрыція спрычыніліся дача пісьменніка Валянціна, гісторык Андрэй Вашкевіч, скульптар Уладзімір Панцялеў. Адкрыццё памятной шыльды прыпала да 98-х угодкаў з дня народзінаў Аляксея Карпюка. Кажа Вітольд Іваноўскі, у мінульым журнaliст газеты "Звязда":

- Ужо даўно тое жыццё, якое ахвяравала савецкая Расея, назаўсёды яму збрываўла. І ён разумеў, што гэтаму прыходзіць канец. І ён працаў на гэта. Не толькі хадеў, але і працаў на гэта. Сустракаўся з Салжаніцкім. У яго ў кабінечце стаяў партрэт Салжаніцкага, стаяў партрэт Мухтара Аўэзава. Я памятаю, быў такі сярэд-

ўжо і маштабная, але вельмі важная. Памяць пра Карпюка - пісьменніка перш за ёсё гарадзенскага, якай гаворыць, што мы нешта ёсё ж такі замацоўваём на афіцыйным уздоўні з нашай спадчыны.

Аляксей Карпюк нарадзіўся 14 красавіка 1920 года ў вёсцы Страшава, ціпер гэтага Падляшскага ваяводства Польшчы. Беларускі пісьменнік

неазіяцкі пісьменнік. Неяк прыйшлі вялікія начальнікі з кгэбістамі і паліціялі, што гэта Мао Цзэдун.

Для літаратараў, грамадства Гародні, навіна пра адкрыццё шыльды ў ажыўленай частцы абласнога цэнтра стала вартаннем справядлівасці, якога даўно чакалі. Кажуць Аляксей Пяткевіч і Данута Бічэль:

- Я перад гэтым прысыла сон. Такі хароши сон пра харошага чалавека, які ўжо там. Ён кажа: я тут чытаю кнігі. Падумала, што гэта хароши сон. Нешта добрае будзе.

- Падзея, канешне, не такая

Якуб Суічынскі,

і грамадскі дзеяч. За ўдзел у баях Вялікай Айчыннай вайны атрымаў шматлікія дзяржаўныя ўзнагароды. Як адзін з кіраўнікоў партызанскага руху на Белаосточчыне, Карпюк быў узнагарожданы вышэйшай вайсковай узнагародай Польскай Народнай Рэспублікі - крыжом "Віртуш Мілітары". Памёр Аляксей Карпюк 14 ліпеня 1992 года. Пахаваны ў Гародні на могілках па праспекце Касманаўтаў. Адна з вуліц горада носіць яго імя.

Якуб Суічынскі,

Трэці міжнародны фэст дударскіх рэгіёнаў на Глыбоцкіх

З удзелам дудароў з Харвацкага Загор'я (Харватыя), з рэгіёна Радавіш (Македонія), з Вялікапольшчы (Польшча) і з рэгіёна Казла (Польшча), а таксама з дударамі з Паазер'я і іншых дударскіх рэгіёнаў Беларусі

3 траўня/пятніца

12.00 - 14.00. Адкрыццё фэсту. Абыгранные помнікаў дудароў-песняроў. Алея знакамітых землякоў. Плошча 17 верасня. Глыбокае.

17.00 - 19.00. Шэсце дудароў. Гала-канцэрт "Дударскі рэй на Глыбоцкіх". Г.П. Падсвілле.

20.00 - 21.00. Канцэрт у санаторна-курортным комплексе "Пліса"

4 траўня/субота

12.00 - 14.00. Прэс-канферэнцыя з удзелам сродкаў масавай інфармацыі, арганізатарам і ўдзельнікамі фэсту. Глыбоцкая цэнтральная раённая бібліятэка. Вул. Энгельса, д. 41а.

17.00 - 19.00. Вечарына

"Дуда спеўная" (майстар-класы, танцы). Танцавальная зала Глыбоцкага гарадскага дома культуры. Вул. Камуністычная, д. 10

5 траўня/нядзеля

11.00. Урачыстая служба з удзелам дудароў. Касцёл Беззаганнага Зачацця Найсвяцейшай Дзевы Марыі. Вёска Уздела.

Вялікдзень у Германіі

Ва ўсіх хрысціянскіх краінах, у тым ліку і ў Германіі, Вялікдзень - адно з найважнейшых царкоўных святаў. Але калі некаторыя хрысціянскія рытуалы паступова страйкілі сваё першапачатковое значэнне, напрыклад, строгі пост перед Вялікаднем, то цэлы шэраг паганскіх звычаяў захаваўся дагэтуль. Дарослыя і дзеці чакаюць Вялікдзень з аднолькавым нечарпненем, бо гэта азначае чатыры выходныя дні запар - пачынальна з Жарнай пятніцай і аж да велікоднага панядзелка (Дня Святога Духу). Многія выкарыстоўваюць гэтыя дні для сямейных шыпцыраў ці паездак, тым больш, што ў школьнікаў тым часам вакацыі.

Неад'емны элемент велікодніх звычаяў - пярэстыя, расписанныя яйкі, знак вясновага адраджэння. Фарбаваныя ці шакаладныя, яны павінны быць на кожным велікоднім стале. Напярэдадні свята фарба для яйкаў - самы хадавы тавар у крамах. У каго хопіць чакання і цярпення, можа ўзыцца за справу і па-іншаму: бурак дасць прыгожы чырвоны колер, ад сінія гандзіна яйка атрымаецца сака-

віта-сінім. З дапамогай парашка куркумы можна дамагчыся сонечна-жоўтага, шпінат афарбую шкарлупіну ў зялёны, ад ягад бузіны яйка стане фіялетавым. З элементаў, якія фарбуюць, атрымліваюць адвар, у якім варцац яйкі. Малыя ж ахвотней бяруцца за пэндзлікі фламастар. Яны з любоюю пярэста распісваюць выдзымутыя курыныя яйкі - лепш за ёсё з белай шкарлупінай - акварэльнымі фарбамі ці фламастарамі, каб затым, прывязаўшы стужачку, упрыгожыць імі хатні велікодны букет.

Да сняданку ў велікодную нядзелю ў многіх сем'ях стол упрыгожваюць фігуркамі зайцаў, куранятаў, баранчыкаў і г.д., а таксама яйкамі з дрэва ці іншага матэрыялу. Часта на стале стаіць і букет нарцисаў, бо па-німецку гэтыя кветкі завуцца яшчэ і "велікодні званкамі".

Раніцай велікоднай нядзелі ў Германіі дзеці і дарослыя шукаюць пярэста размаляваныя велікодныя яйкі, якія напярэдадні ўнарчылі сінім і схаваў велікодныя яйкі. Сённяшні асартымент велікодных яйкаў вельмі широкі - ад звычайных курыных да шакаладных і марыпанавых. Хаваюць яйкі і слодычы часцей за ёсё ў карзінчаках, выкладзеных "травой" - выфарбаванымі ў зялёны колер

тонкімі драўнянымі габлюшкамі, ці ў вялікіх, якія складаюцца з дзвюх паловак, кардонных яйках, аблепленых каліровымі малюнчакамі.

Але чаму ж яйкі на хрысціянскіе святы Вялікадня прыносяць менавіта зайц?

Заяц, як і яйка, спрадвеку лічыўся знакам жыцця і ўрадлівасці. Акрамя таго ў Сярэднявеччы сяляне павінны быті ў чыстыя чацвер плаціць абшарнікам арэндинную плату, якую яны звычайна аддавалі прадуктамі. Паколькі ў сялян з-за папярэдняга паста назапашвалася асабліва шмат яйкаў, яны варылі іх і аддавалі на чынш. З яйкамі сяляне часта прыносялі гаспадарам і мноства забітых зайцаў, падстрэленаў імі на сваіх палах.

Так складаўся спалучэнне "яйка і зайцы". Дарослыя началі распавядаць дзециям, што яйкі прыносяць велікодныя зайцы. Аднак спрытны звярок доўгі час быў не адзіным, хто нібы прыносяў яйкі. У якасці пастаўшчыкоў яйкаў з ім доўгага канкуравалі лісы, буслы і жураўлі. Аднак пасля Другой световай вайны ў іх спрэчцы была пастаўлена крапка, бо вытворцы шакаладу адкрылі для сябе аблавухага звярка і началі выпускаць да Вялікадня толькі шакаладных зайцаў - і такім чынам да сённяшняга дnia яйка прыносяць менавіта заяц.

Рэгіянальныя велікодні звычайі

У Веймары існуе звычай, які нагадвае пра вялікага Гётэ, пражыўшага ў гэтым горадзе не-калькі дзесяцігоддзяў. Кожны год у чыстыя чацвер ён запрашаў дзяцей у свой сад, дзе хаваў велікоднія яйкі. Веймар працягвае гэту традыцыю і запрашае дзяцей на "пошук заячых яйкаў" у парку на рацэ Льм, у якім стаіць садовая хатка Гётэ.

Ніжнесаксонскі Остэррайштад (літар. "Горад велікоднага яйка") стварыў традыцыю на аснове сваёй назвы: тут нібы живе велікодны заяц Хані Хазе. Штогод тысячы дзяцей пішуць яму ў лістах свае пажаданні да свята. На лістах адказвае супрацоўнік пошты. Вельмі рэдкім звычаем з'яў-

ляецца хаджэнне па велікодную ваду. Па старым народным павер'і, яна валодае чароўным дзеяннем, падтрымліваючы здароўе і прыгажосць. Для гэтага трэба зачэрпаць з праточнага вадаёма вады і прынесці яе дахаты. Пры гэтым нельга размаўляць.

Да велікодніх звычаяў Германіі таксама адносяцца велікоднія вогнішчы. Іх запальваюць, першым чынам, у сельскіх мясцовасцях на поўначы краіны. Традыцыя вядомая з XVI ст., аднак яна ўзыходзіць яшчэ да дахрысціянскіх звычаяў: цяпло і свято павінны быті выгнаць зіму. Акрамя таго, агонь забяспечваў урадлівасць глебе. У хрысціянской традыцыі велікоднае вогнішча - знак уваскросення Хрыста. Іншае ўвасабленне той жа традыцыі - падпаленыя драўляныя колы, якія скочваюць з Велікоднай гары. За імі цягнецца агністы след даўжынёю ў некалькі сот метраў. Лічыцца, што падпаленыя колы, як знак сонца, з'яўліся 2000 гадоў назад.

Свае звычай і ёсць і ў сорбах (ці лужыцкіх сербаў), якія жывуць у Верхніх Лужынцах (Саксонія), заходнеславянскай нацыянальнай меншасці, што вызнае католіцызм.

З XV стагоддзя ў іх існуе традыцыя: у велікодную раніцу святочна апранутыя мужчыны скочаюць на конях у парадным строі па акуруе, абвяшчаючы вестку пра ўваскросенне Ісуса Хрыста. Тысячы гледачоў штогод назіраюць гэту малайчічную цырымонію, стоячы на ўзбочынах вуліц. Мяркуецца, што велікодная верхавая язда ўзыходзіць да дахрысціянскай эпохі: калісьці людзі з прыходам вясны абыходзілі пешшу ці аўязджалі на конях свае валадарства, каб абараніць іх ад злога ўплыву.

Іншы велікодны звычай сорбіяў, які сёння зноў становіцца ўсё папулярнейшым, завецца пасорбску walkowanje. Першапачаткова ў яго аснове ляжыць паганская цырымонія ўрадлівасці: лічылася, што качанне яйкаў (знака ўрадлівасці) па сенажаціяў і палах аказвае становучы ўплыву на ўраджай. Ёсць розныя варыянты гэтага звычаяю, адзін з іх - калі настустреч адзін аднаму закладваюцца дзве нахільныя дарожкі (іх завуць walka) такім чынам, каб каліяровыя яйкі, якія скочваюцца па іх, сутикаліся адзін з адным. Пераможцам лічыцца той гулец, чыё яйка аказалася самым моцным.

Па германскіх краініцах.

Да 156-годдзя паўстання 1863 г.

(Працяг. Пач. у папяр. нумарах.)

Цітус ад прыбыцца ў Вільню (у траўні 1863 года) амаль ад пачатку мусіў хавацца пад узятым прозвішчам. У хвілю арышту яго ў Сыракомліхі меў пашпарт на імя Маеўскага. Сыракомліх, хоць была пра тое папярэджана, выдала ўласнае прозвішча Цітуса, гэта павяло яго на смерць, бо ад 1 кастрычніка 1863 года расклейены быў на мурас горада прыгавор Мураўёва, які выракаў яго завочна на смерць, і абяцаў высокую ўзнагароду таму, хто яго выдастъ. Цітус Далеўскі пасля агалошвання выраку заахвочваўся ўсімі да ўцекаў, з Пецярбурга прыслалі яму пашпарт, гроши і ўказанні па арганізацыі ўцекаў. Не хацеў скрыстаць - гаварыў: "Калі пасля маіх ўцекаў ніхто ўжо не стане на маё месца - згаджаюся. У супроцьлеглым разе, калі нехта пасля мяне мае загінуць - застаюся, хачу гінуць сам".

Расстряляны 31 снежня 1863 года /11 студзеня 1864 года. Апошняя экзекуцыя ў тым, г. знышоўшым годзе. Канстанцін Каліноўскі пачынае праз 10 дзён сваё смрць 1864 год.

Выкрытая менская арганізацыя паказвае на Гейштара, як старшыню ў другім складзе сяброў Аддзела. Даставлены з Уфы, пасаджаны ў цытадлі. Арыштоўваюць ваяводскага начальніка Віленскай губерні Мікалая Гядройца (чалавек сумлены, але слабой волі - замік таго, каб апраўдацца, сам сябе найстрожай асуджае перад сваёй супольнасцю, якая злітавалася над ім, прарабчыла яму). Выдаў ён Камісія Антонія Яленскага, як скарbnіка ў Аддзеле. Антоні доўгі час стаяў на сваім першым прызнанні, што ў такія небяспечныя часы прымаў вялікія прыватныя сумы для захоўвання, гарантуючы ўласным фундушам.

Пры заснаванні Камітэта пастанавілі, у выпадку арышту, бачачы немагчымасць выкруціцца з цяжкага становішча і шматлікіх неабвержных довадаў віны, прымаць адказназнасць за дзеянісць датуль пазасталых на свабодзе, каб ацаліць датуль вольных, а тым самым забяспечыць на будучынюмагчымасць далейшай працы, а ніякім чынам не выдаць справы ані шляхоў, якімі край ідзе да мэты.

Яленскі трymаўся шляхетна, не выдаў ні справы, ні людзей. Хворы, змучаны двухгадовым вязненнем пры здрадзе Гядройца і выдачы яго менскай арганізацыі, бачачы немагчымасць выкруціцца ад нагрувашчаных супраць яго довадаў, прызнаеца, што быў краёвым скарbnікам.

Гейштар, даставлены з Уфы, знаходзіцца ў падобным, што і Яленскі, стане ў выніку прызнання Кашыца, менскай арганізацыі і папярэдніх прызнанняў Парафіяновіча, Кушалеўскага і Дзічкоўскага. Прыйнанні ўсіх сходзяцца ў тым, што Гейштар быў

У спаміны

старшынём ў другім складзе Аддзела.

Становіща абодвух бязвыходнае. Дазволілі ім прабачыцца. Яленскі незадуважна перадае Гейштару запіску, у якой піша, што для прыкрыцца датуль не выкрытых пакажа на яго, як на старшыню, а на сябе, як на скарbnіка пры Далеўскім і Каліноўскім, якія былі ўжо мёртвымі. Разлічваў на сілу Гейштара - памыліўся.

Гейштар нейкі час тримаўся добра, неўзабаве, аднак, Камісія дакапалаася да яго слабых баку. Пачалі яму ліслівіць, расхваливаць яго вялікі розум, справядлівасць, праудзівасць, якімі нават Мураўёў захапляеца, называючы яго адзіным у Польшчы разумным і справядлівым чалавекам, які не ведае падману. А пры тым усе чальцы Камісіі: Лосеў, Гогель, Юган і Шамшаў так яго любяць, так прагнучы яго выратаваць.

Ах той Мілтан у сваім "Страчаным раі" як жа вялікае паказвае веданне тайнікоў людской души, малюючы шатана з пекла да чалавека, свежа створанага Богам. Шатан у сваіх пошуках распытвае сустрэлага анёла, ліслівіць яму і дадаваецца, што найшырэйшая і найпрасцейшая дарога да чалавека ідзе праз перадпекла, якое называецца фанабэрыя.

На тым шляху няшчасны Гейштар быў пераможаны панамі з Камісіі, шатанамі з пекла. Пры пастаянні ліслівасці мучылі абодвух, роўна Ялен[скага], як і Гейштара пастаянна паўтаранымі пытаннямі ўдзень ўнчы. Пакідалі ім наледзве пару гадзін спачынку. Чальцы Камісіі змучаныя пакутамі вязняў мяняліся, а гэтыя мусілі ім пастаянна адказваць. Яленскі на думку Камісіі быў вызначаны, як: "Хитры полешук ничего нам не сказал, чего мы прежде не знали - ни одной личности нам не указал"³⁵⁴. Няшчасны Гейштар паддаўся. Піша прызнанне - выдае ўсю нашу справу - увесь ход нацыянальнай працы. Вучыць Мураўёва, у чым палягае наша сіла. Нічога не мінае. Пачынае ад мірнай працы, якую прыпісвае сабе, выдае арганізацыю колаў і колкаў, тыя ніткі, якія звязаюць Літву.

Піша пра паўстанне, пра першы Аддзел і пра другі, ужо з іх амаль нікога не было ў жывых, абылі за межамі Краю. Што ж да першых, калі б не тыя 15 тысяч, вярнулі б іх і замардавалі б.

Ад гэтага часу ў сетцы арганізацый колі колак пачынаюцца масавыя арышты і высылкі. Адзін чалец правініўся, сылаеца ўся сям'я, яе атакэнне і знаёмыя. Мураўёў цешыцца. Ратч піша гісторыю паўстання 1863 года.

Гейштар ад той пары знена-

Апалонія з Далеўскіх Серакоўская

відзеў Яленскага, не мог яму прарабчиць, што той аказаўся мацнейшым за яго. Апрадваўся перад грамадскасцю, што прызнаючыся ацаліў краёвы гонар (у вачах Камісіі? у вачах Мураўёва наш гонар?).

Думаю, што зрабіў гэта ў нейкім хваравітым запале. Бо ці ж ёсьць мажлівай рэччу, каб паляк у здаровы розуме мог на Камісіі сказаць: "Мужыка літоўскага ніколі не будзеце мець на сваім бацька. Калі дасце яму веды, будзе стаюча наш, калі пакінече яго ў цемры, не будзе ні він, ні наш".

Натуральна, у такім разе Москва выбірае цемру, а не свято на Літве. Абодва, гіз. Яленскі і Гейштар, асуђжаны на Сібір.

Мураўёў быў ідэолагам, сейбітам анархіі на Літве. Ліцвін, калі стаіць перад задачай выканання свайго авабязку або на абароне сваіх правоў, здольны на вялікія геройскія ўчынкі, але найдакладней няздолны да выбухаў шалёніх, раз'юшаных.

Літву доўгі гады крываўдзілі, тапталі. Ліцвін парываўся да сваіх абаронцы, але тыя навязаныя яму крываўдзілі на сілі ѿчы бачнасць праваў. Бараніліся ў імі сваіх правоў, бараніліся, каб цярпець, каб жыць. Настала ў канцы хвіля доўгага стрымліванага жалю, абурэння - выбуху пачуцця ў цэлага народа! Рвануўся таксама цэлы народ - рвануў кайданы пад гнятлівай пятой ворага. Была гэта роспач. Не было подласці.

Мураўёў разбудзіў іншыя, датуль невядомыя, пачуцці: помсты, адказу, бязмежнай пагарды і няянавісці.

Як прыклад далучу факт, які сведчыць пра вялікую мяккасць у характеристы ліцвіна. Перад прыбыццём Мураўёва Дамейка браў удзел у палітычнай працы літоўскай шляхты. Ведаў усіх, ведаў пра ўсіх акрамя прозвішча людзей, засядлых у Камітэце. Відочна, хацеў на Літве адыграць ролю Веліапольскага. Разумеўся з Мураўёвым, даваў яму падказкі па хутчайшым задушэнні ўсялякага руху. Асуђжаны на смерць суплеменнікамі. На Літве не знайшлося выканаўца выраку. Трэба было дастаўляць з Каралеўства. А аднак за ту справу павесілі семярых амаль дзяцей без суда і следства.

За пераход аддзелаў на адлегласці 4 вёрст або доказу выкання выракаўшчынам або здраднікам на той жа адлегласці палілі і раўнялі з зямлём вёскі. На азначанай адлегласці ад асады Ібян маскоўскае войска знайшло ў лесе павешанага шпіёна. Асаду спалілі, зааралі, людзей пагналі ў Сібір. Бедны жмудзіны. Сёстры мае былі сведкамі. Немаўляті паміралі ля грудзей згладалых маці. Журботная грамадка пабожных жмудзінаў укленчыўшы каля маці малілася, пасля чаго юкідала цельца ў Каму або Аку ці засыпала жоўтым пыском на Табольскай дарозе.

Пасля зняволення сына маршалка Базайра, Атона за ўдзел у

тараў. Настаўнікам іхнімі былі анархісты, дакладней ніглісты расійскія, якія жылі ў Лондане. Калі эмігранты ліцвіны (выхаваныя ў Расіі), якія там схаваліся, апавядалі пра страшны стан Краю, пра яго нэнду, нядолю і поўнае зруйнаванне, адказвалі ім з лёгкасцю: "Какі вы мягкій народ!"³⁵⁵ Сказали, куды і да каго падацца па інструкцыі, каб адпалаці за зрабаваны, збяднелы Край. Заснавалі фабрыкі, інструктараты на якіх былі расейцы, найперш у Лондане, потым у Берліне, Парыжы, Швейцарыі, Швецыі, але з-за цяжкасці перавозу фальшыфікіў у Расію, трапілі яны толькі ў Пецярбург.

Ведаю пра тое, бо было некалькі арыштаваных і асуђжаных. Спасовіч бараніў іх, я бывала на судах.

Невыказна смутным, можа, найсмутнейшым з усіх няшчасцяў ёсьць прышчапленне ў душах спакойнага люду зёрнай бандытызму.

У літоўскіх яўрэяў найперш праявілася анархія, бо яны таксама атрымалі найбалеснейшы ўрок жыцця без правоў. Бітыя, прыніжаныя, абрабаваныя. Са спакойных, пакорных сталі і аказаліся здольнымі вучнямі расейцаў і ў канцы сталі бунтаўшчыкамі, анархістамі.

Не трачу надзея. Літва апямятаецца і зверне з кепскай дарогі.

Дадатак

Кароткія нататкі распараджэнняў Каралеўства на Літве ў 1863 г.³⁵⁶

Быў без подпісу.

Многія з сяброў Звязу, якія былі ў стасунках толькі з Далеўскім, ацалелі і вялі далей распачатую працу. Праз год пасля вывазу Далеўскіх на Сібір іхнія калегі Леапольд Савіцкі і Леапольд Маткевіч засноўваюць студэнцкую арганізацыю (паводле праекту Далеўскіх) у Маскоўскім універсітэце. Студэнты ў довад прызнання заслуг уручаюць Маткевічу пярсцёнак.

Караем з Трокаў Рамуальд Кабецкі апрача ўплыву на сваіх субраціяў пахвальна дзеянічае ў Адэскім ліцэі.

У Пецярбург Серакоўскі з колам польскай моладзі, якое ўзнікла пад яго ўплывам, мае перад сабой нашмат цяжкайшую задачу, чым у Краі, бо мусіць прыстасоўваць, а потым цалкам замяніць у многіх выпадках прынцыпів меркаванні, прымяняючыся да ўмоў і мясцовага грамадства, выхаванага пад уплывам ніглізму, пагарды і плявання на сібе і саё грамадства, дзе здабыццё ведаў ёсьць сродкам толькі для здабыцця мякчымасці ўжывання жыцця і сілы для ўціску слабейшых. Гэта было пераможана пры што раз павялічавашымся коле людзей добрай волі з расейцаў і прышчэплены вера, надзея і любоў. Прышчэплены іскры Божыя ў стражаныя душы, вера ў мэту жыцця, надзея на вызваленне ад сіл стрымліваючых рух да свабоды духу і побыту; любоў і справядлівасць адносна слабых і прыгнечаных.

(Працяг у наст. нумары.)

³⁵⁴ Хітры паляшук не сказаў нічога, чаго б мы да таго не ведалі, ні адной асобы нам не ўказаў.

³⁵⁵ Які вы мягкі народ.

³⁵⁶ РГБ, Отдел рукопісей, собр. 218, картон 401, стр. 1-24, 48-100. Копія.

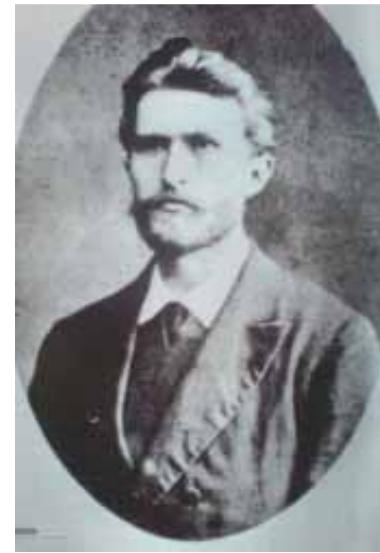

"Рыцар крыштальний душы" - так называла былога паўстанца **Івана (Яна) Каменскага** (Камінскага) вялікая наша сучынніца Эліза Ажэшкі, калі блізка пазнаёмілася з ім пасля вяртання яго з дванаццацігадовай сібірской катаргі і ссылкі.

Імёны геральчных паўстанцаў з павагай насыла пісьменніца ў сваім сэрцы ўсё жыццё, а жывым аказвала дапамогу. Гэта яна, рызыкуючы ўласнай свободай і жыццём, вырагавала параненага Рамуальда Траўгута і вывезла яго ў Царства Польскае, дзе ён стаў апошнім кірауніком паўстання. Пастаяннай яе падтрымкай карыстаўся катаржанін Любамір Абрэмскі, які часта бываў у яе дому пасля вяртання з Сібіры. Ён, чыноўнік Гарадзенскай палаты дзяржаўных маёмасцяў, у часы паўстання 1863-1864 г. з'яўляўся касірам Гарадзенскай падпольнай рэвалюцыйнай арганізацыі. Праз руки гэтага сумленнага чалавека праішлі тысячи рублёў - ахвяраванняў на паўстанне і не прыліпалі да іх.

Да іх постаянні звярталася яна неаднойчы ў сваёй творчасці. Правобразам былога паўстанца з рамана "Над Нёманам" Анджэя Карчынскага, пахаванага ў брацкай магіле ў Міневіцкім лесе, з'яўляецца колішні ўладальнік Міневічаў Ян Каменскі, якога трохі ведала пісьменніца з маладосці. Яе бабка Эльжбета Каменская паходзіла з гэтага роду і працяглы час займалася выхаваннем Элізы.

Маёнтак Міневічы, у склад якога ўваходзілі фальваркі Міневічы і Паніжаны ды вёска Дабраўляны, належалі роду Каменскіх яшчэ з канца XVIII ст. Пасля смерці ўладальнікаў маёнтка Іосіфа і Рафалі Каменскіх з-за няпойналенця іх дзяцей Яна, Разалі і Юзэфы ён заходзіўся пад наглядам Гарадзенскай дваранскай апекі ва ўпраўленні апекуна калежскага сакратара Юліяна Мразоўскага. Ян паспей скончыць Маскоўскі ўніверсітэт і ў 1849 г. у дваццігодовым узросце стаў ўладальнікам маёнтка Міневічы. Ён падтрымліваў добрасуседскія адносіны з засцянковай шляхтай Багатырэвічам, клапаціўся аб сваіх сялянах: стварыў школу для сялянскіх дзяцей, лячыў, быў міравым пасярэднікам пасля адмены прыгоннага права. У часы паўстання спачатку быў акруговым начальнікам, а потым па распараджэнні Кастуся Каліноўскага ўзначаліў павятовую цывільную адміністрацыю Гарадзенскага павета. Па сведчанні Эразма Заблоцкага, ваяводскага камісара, пасля арышту С. Сільвастровіча абавязкі ваяводскага начальніка па сувязі паветаў з кірауніцтвам у Вільні выконваў Іван Каменскі. Аб яго адданасці справе вызвалення краю Эліза Ажэшкі пісала: "У рэвалюцыйныя часы гэта быў адзін з самых гарачых і ўплывовых змагароў за народную справу на Літве; таму сяляне віталі яго на тоўпамі, расчуленыя да глыбіні душы выказаннем знаку памяці

і ўдзячнасці".

У час паўстання ў міневіцкім двары Яна Каменскага збіраліся паўстанцы, кавалі зброю, адлівалі кулі, хавалі боепрыпасы, харчы, адзенне. І сам ён дастаўляў паўстанцам і харчаванне, і вопратку, але ўпарты адмаўляў такую дапамогу нават на военных стаўках.

Восенню па даносе аднаго з сялян яго двор як паўстанцкае гнядзо, акружаны ротай салдатаў і жандарамі, быў разрабаваны. Былы міравы пасярэднік Ян Каменскі за ліберальныя погляды і спачуванне пакрыўджаным 22 траўня 1863 г. новым генерал-губернатаром М. Мураёвым быў пазбаўлены пасады і як "недабранадзейны ў палітычных адносінах" у верасні высланы ў Арэнбургскую губернію. Праз некалькі месяцаў Гарадзенская следчая па палітычных спраўах камісія выявіла яго актыўны ўдзел у рэвалюцыйнай арганізацыі і паўстанцкім руху ў павеце, вярнула з высылкі і выставіла абвінавачванні. На допытках у час следства як у Гарадні, так і ў Вільні ён упарты адмаўляў свой удзел у рэвалюцыйнай арганізацыі, у дапамозе паўстанцам, не назваў ні аднаго прозвішча, ні аднаго факта. Справа цягнулася да восені 1864 г., і венна-палявы суд вынес рашэнне: Івана Каменскага і яшчэ некалькіх удзельнікаў арганізацыі "покарать смертью расстреляннем". Усмірыцель краю М. Мураёў рашэнне венна-палявога суда замяніў на 12 гадоў катаргі ў рудніках, улічыўшы невысокую пасаду Каменскага і іншых у рэвалюцыйнай арганізацыі. І адданы патрыёт, мужны паўстанец Іван Каменскі разам з сотнямі такіх жа самаахвярных барацьбітў пацягнуўся ў кайданах па бязмерных дарогах Расіі ў далёкую Сібір.

На абшарах ад Урала да Амура невялікім купкамі адпраўлялі іх у капальні, на заводы альбо на соледзабычу. Сем гадоў, скучы кайданамі, Іван Каменскі працаўваў на здабычы солі, а потым быў на кіраваны ўладамі на пасяленне ў

Омску. У той час гэта быў невялікі пыльны горад, праз які па Сібірскім тракце цягнулася этапамі з заходу на ўсход ссыльныя і каторжнікі, а з поўдня, з стэпаў, прыходзілі з вярблюдамі чумазия, выгаралыя на сонцы кіргізы і казахі. Расійскія прымітывы і купцы бессаромна іх ашуквалі і абиралі. Таму па сваёй даўній звычы ўзялі пакрыўджаных былы паўстанец часта выступаў ў іх абарону.

А на радзіме яго сям'ю ніхто не мог абараніць ад помслівага пакарання царскай улады, якая загадала секвестраваць усю яго маёмасць і пакінула сям'ю без сродкаў для існавання. Але дапамагалі сябры, міневіцкія сяляне і шляхта Багатырэвічай.

Праз восем гадоў пасля вымушанага развітання з роднымі Ян Каменскі ізноў сустракаецца з імі: пасля працяглай валаўкі з паліцыйскім чыноўнікамі ў Омск прыезджае яго жонка Лявонія з малодшай дачкой Стасяй. Мы шмат чытаў і ведаем аб высакародстве, вернасці і адданасці высланым дзекабрыстам іх жонак і каҳаных, якія паехалі за сваімі абранцамі ў іх "каторжныя норы" ў Сібір. Іх ведаюць паменна ўсіх мужніх, самаадданых жанчын, якія падтрымалі сваіх сяброву ў іх цяжкіх выпрабаваннях. А што мы ведаем пра нашых такіх жа геральчных зямлячак, што гэтак жа самаахвярна падзялялі з сваімі мужамі цяжкі лёс каторжніка і ссыльнага?! І было іх не дзясяткі, а сотні, таму што пасля кожнага задушанага вызвольнага паўстання тысячи наших землякоў цягнуліся пад кайданы звон у далёкую Сібір.

Вызвалены ад каторжных работ, але заходзячыся ў ссылцы, Ян Каменскі адшуквае розныя способы, як дапамагчы старэйшай дачцэ Яніне, якай засталася ў Міневічах. Маёнтак быў ужо вызвалены ад секвестру, але з-за гаспадарчай няўпрыгнасці дачкі трапіў у вялікія даўгі. Палітычны выгнанец Каменскі дамагаецца ад уладаў да зволу на прыезд у Гарадзенскую губернію на некалькі месяцаў па "маёмасных спраўах секвестраванага маёнтка". Але чатырохразовы яго прыезд з 1875 г. па 1881 г. не выратаваў гаспадарку ад упадку, і частка маёнтка Міневічы перайшла да нашчадкаў генерал-лейтэнанта Дзяконскага. У канцы 90-х і пачатку 1900-х гадоў Міневічы быў ўладаннем замужнай дачкі Івана Каменскага Станіславы Стржалкоўскай і сталі паспяховай гаспадаркай.

Многім не ўдавалася выжыць у суровых сібірскіх умовах, хтосьці засталіся жыць на новым месцы, а некаторыя вярнуліся на радзіму. Сярод апошніх былі і Каменскія. Калі летам 1887 г. яны вярнуліся ў родныя мясціны, іх з ра-

Іван Буднік

Пра удзельніка Гарадзенскай рэвалюцыйнай арганізацыі, павятовага начальніка Гарадзенскага павета Івана Каменскага

дасцю сустракала Эліза Ажэшкі, аб чым паведамляла ў Варшаву свайму шыраму сябру Леапольду Мейе: "Вітала іх з радасцю, але сапраўднае задавальненне выклікае від гэтага стойкага і адважнага чалавека, сапраўднага пакутніка за высокую ідэю і любоў, вітанага пасля больш чым дзванаццацігадовай адсутнасці на радзіме, адпачываючага ад кайданаў і падземнай катаргі, ад больш лёгкай, але яничэ цяжкай долі пасяленца".

На доўгія гады захаваліся ў яе сябровскія адносіны з усімі членамі сям'і паважанага паўстанца. Яго дочки Стася і Марыя (апошняя нарадзілася ў Сібіры) былі пад апекай пісьменніцы, жылі і вучыліся працяглы час у яе дому ў Гарадні. Яна прыняла чынны ўдзел ва ўладкаванні сямейных спраў сваіх падапечных: іх вяселлі адбываліся з яе ўдзелам і пры ёя падтрымцы. Мужны Ян Каменскі застаўся для Элізы Ажэшкі на ўсё жыццё патрыётам, увасабленнем

У Міневічах пайшлі вечары ўспамінаў аб перажытых падзеях, агульных знаёмых і далёкай суроўстві Сібіры. Пару тыдняў, праведзеных з Каменскімі, пісьменніца залічыла ў наймілейшыя, а сардчнае збліжэнне з гэтым паважаным сямействам назвала "ічаслівым падарункам лёсу", бо "яны мілія, чырыя, з намі ў сябровустве". Яну Каменскаму ўдалося вярнуць частку канфіскаванай зямлі, і сям'я стала пасялілася ў Міневічах. Вярнуўшыся да сваіх родных мясцін, ён адыходзіў ад ссылкіх выпрабаванняў і адпачывалі ў дзекабрыстам і мудра адносіўся да тых, хто не падтрымаў або быў супраць яго ў часы паўстання. Выклікаючы павагу яго высакародныя адносіны да таго селяніна, які данёс у час паўстання карным паліцыйскім уладам, што ў Міневіцкім двары хаваючы і вырабляючы зброю. Нечакана сустрэўшы даносчыка, ён дараваў яму юдзін учынак, убачыўшы, што здрада не прынесла таму карысці і шчасця, ён апусціўся, спіўся з-за людской непрыязні да яго.

"Мы прыгнечаны і глыбока засмучаны смерцю Яна Каменскага. Адыходзіць са свету ветэрраны і рыцары нашай векавой барацьбы!" - піша гарадзенскому прыяцелю Яну Гжэжулу.

Пахаваны ён у Лунне на каталіцкіх могілках. А ў Міневіцкім лесе знайшлі супакой загінуўшыя паплечнікі Яна Каменскага. У пазнейшы часы тут быў паставлены помнік 40 паўстанцам 1863 г., змагарами за волю і незалежнасць ад урочыстай памінальнай імшы ў горні не герояў з легенды, а сапраўдных барацьбітў за вольнасць, ускладаючыя вянкі і кветкі ад дзясяткіх нашчадак.

Не зарастае народная сцяжынка не толькі ў Міневіцкім лесе, але і ў нашай памяці.

Міжрэгіональны фестываль у Карэлічах

Як хутка бяжыць час. Вось і здейнілася тое, што мы планавалі з пачатку года, аб чым марылі, да чаго рыхтаваліся на працягу месяца і вельмі хваляваліся.

13 красавіка ў ДУК "Карэліцкая раённая бібліятэка" адбыўся першы міжрэгіональны фестываль "PROДвіжение книги. Бібліотечные ступени". На фестываль з'ехаліся (загадзя запрошаныя) бібліятэкі Гарадзеншчыны: Дзятлаўская, Воранаўская, Ваўкавыская, Наваградская раённыя бібліятэкі, а таксама нашы суседзі Стойбцоўская і Баранавіцкая раённыя бібліятэкі. Кніга і толькі кніга была галоўнай гераніяй свята. Цікавыя матэрыялы, якія прадстаўлены на выставах, з густам аформлены, амаль усе падрыхтаваны

Адкрыццё фестывалю

А. Корбут

да самага галоўнага свята краіны 75-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашистскіх захопнікаў дасканала адказвалі на пытанні журні і гладачоў (Стойбцоўская, Карэліцкая, Воранаўская бібліятэкі). Былі выставы, якія прад-

слаўлялі сваю малую Радзіму і менавіта Гарадзенскую вобласць, 75 - годдзе якой адзначаецца ў верасні бягучага года (Дзятлаўская раённая бібліятэка) і выставы, якія паказалі дзеянасць асабістай бібліятэкі (Баранавіцкая, Ваўкавыская бібліятэка). Усе выступленні з презентацыямі і тэатраплізаванымі прадстаўленнямі разам падкрэслілі тое, што бібліятэчная ўстанова працуе толькі для сваіх чытачоў, дорыць ім радасць і цудоўны настрой. Члены журы, якія ацэньвалі конкурс, а гэта быў менавіта конкурс-презентацыя з намінацыямі: "Бібліятэка новага фармату: праекты і іздрі", "Новыя граникі книжных выстаў", "Маркетынгавы ход", "Добрая справы для малой радзімы" і "PROДвіжение - 2019. Неформат" увесь час падтрымлівалі канкурсантаў, далі ім годную адзнаку.

Воранаўская раённая бібліятэка

Дзятлаўская раённая бібліятэка

Віктар Шніп

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб зарэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная камегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслав Суднік,
Павел Сцяцко, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://nslowa.by/> <http://naszaslowa.by/>
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<http://tbm-mova.by/> <http://belkiosk.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідской друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.
Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісана да друку 15.04.2019 г. у 17.00. Замова № 802.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны інಡекс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 2,37 руб., 3 мес.- 7,11 руб.

Кошт у розніцы: па дамоўленасці.

Не ад Эзопа, а ад Язэпа

Недзіцячыя жарты

Зручная скрыпачка

Карэспандэнт вядзе размоў з таленавітымі дзецьмі, якія паспяхова асвойваюць музычныя інструменты. Задае пытанні малому Ванюшу:

- Табе падабаецца займацца ў музычнай школе?

- Так. Тут нас вучачь прыгожа іграць на інструментах.

- Чаму ты вырашыў навучыцца іграць менавіта на скрыпцы?

- А яна маленькая і я лягчай на сасіць, - з сур'ёзным выглядам знаўцы патлумачыў хлопчыку.

Вось дык лужына!

Маці прагульваецца па парку з дачушкай Анечкай. Цікаўная дзяўчынка з захапленнем разглядае мясцовыя краявіды. Потым, убачыўшы рэчку Нёман, радасна кричыць матулі:

- Мама, мама! Глядзі, якая вялізная лужына.

Пытанне ветэрану

На сустрэчу з ветэранам Вялікай Айчыннай вайны ў музеі сабраліся вучні другога класа. Пасля завяршэння афіцыйнай часткі мерапрыемства дзеці акружылі чалавека з ордэнамі і пачалі задаваць пытанні. Працінуўшыся праз наўпёркі аднакласнікі, да яго падскочыла шустрая светлавалася дзяўчынка і выпаліла:

- Дзядуля, а вы не ўсіх немцаў забілі, трошкі пакінулі?! Мой тата туды на працу з'язджае, каб грошай зарабіць.

* * *

Прыязджае "новы беларус" з Амерыкі. Тутэйшыя браткі абступаюць яго і пытаюць:

- Як там Амерыка?

- А што, Амерыка!? Краіна як краіна. Нават "баксы" такія, як у нас.

* * *

"Новы беларус" прыходзіць у радом даведацца, каго нарадзіла жонка. Доктар яму паведамляе:

- У вас нарадзіўся хлопчык. Тры шэсцьсот.

- Няма базару, - "новы беларус" дастае партманэ і адлічвае гроши. - Адна, дзве, трошкі і яшчэ шэсцьсот "баксаў". Я разлічваў на болей!

* * *

Коміка Зяленскага абраў прэзідэнтам Украіны. Зяленскі па незразумелых прычынах заплакаў. Выбаршчыкі з тae нагоды зарагаталі так, што паҳапаліся за жываты.

Язэп Палубята.